

روند بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران

کوروش فتحی واجارگاه^۱، عیسی ابراهیم زاده^۲، مهران فرج‌اللهی^۳ و مهرنوش خشنودی فر^{۴*}
تاریخ دریافت: ۹۰/۴/۴ تاریخ پذیرش: ۹۰/۵/۲۲

چکیده

این مطالعه، با رویکردی توصیفی-پیمایشی، با هدف بررسی روند و ابعاد فرایند بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور، در آموزش عالی ایران، ضمن بررسی دلایل ضرورت این امر، به شناسایی عوامل، شرایط، منابع، امکانات، تنگناها، فرصت‌ها و راهبردهای مناسب برای آن پرداخته است. در این راستا با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای - طبقه‌ای و استفاده از فرمول ککران، ۵۴۳ نفر از اساتید و دانشجویان ایرانی و خارجی در ۵ دانشگاه شهر تهران به تکمیل پرسشنامه‌ای در طیف لیکرت مرکب از ۸ پرسش و ۹۶ گویه پرداخته‌اند. پس از تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری t تک‌گروهی، رتبه‌بندی فریدمن و تحلیل واریانس، بر اساس نتایج، برای همگامی با روند جهانی شدن و شناساندن فرهنگ و تمدن ایرانی به جهانیان، بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی در آموزش عالی امری ضروری است و رویکرد آموزش از دور، به واسطه‌ی انعطاف‌پذیری بالا و گذر از مرزهای جغرافیایی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی، می‌تواند راهبردی اثرگذار در این فرایند بشمار رود. از مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر موفقیت فرایند بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران، می‌توان به گسترش همکاری‌های بین‌المللی دانشگاهها، گسترش استفاده از زبان بین‌المللی در تدریس، تجدید نظر در قوانین جاری و شفاف سازی آن‌ها، توسعه‌ی منابع مالی، انسانی و زیرساخت‌های تکنولوژیک لازم، بهره‌برداری از

۱- دانشیار مطالعات برنامه درسی در آموزش عالی، دانشگاه شهید بهشتی.

۲- دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور.

۳- استاد یار گروه علوم تربیتی.

۴- دانشجوی دکتری برنامه ریزی آموزش از راه دور.

*- نویسنده‌ی مسئول مقاله. mkh_1142@yahoo.com

فرصت تشابهات فرهنگی و تعداد زیاد متقاضیان ادامه تحصیل در سطح منطقه، انتخاب موضوع‌های درسی مناسب و لحاظ کردن رویکرد تبدیل‌شونده در عناصر برنامه درسی یا تغییر در پارادایم‌های فکری یاددهندگان و یادگیرندگان به واسطه تغییر اساسی در آنچه تدریس می‌شود و چگونگی تدریس آن اشاره کرد.

واژه‌های کلیدی: آموزش از دور، بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی، آموزش عالی ایران.

مقدمه

رشد شگفت‌انگیز نظام‌های آموزش از دور^۱ از یک سو و پدیده‌ی بین‌المللی^۲ و جهانی شدن^۳ آموزش و برنامه‌های درسی از سوی دیگر، مقوله‌هایی هستند که موجب تغییر جدی سناریوهای آموزش عالی دنیا شده‌اند، اما این‌که این دو رویکرد نوین آموزشی تا چه اندازه برهم‌تاثیر دارند، آیا آموزش از دور می‌تواند به عنوان راهبردی در بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی^۴ به شمار آید، آیا بین‌المللی شدن آموزش زمینه بکارگیری هر چه گسترده‌تر از رویکرد آموزش از دور را فراهم می‌آورد؟ چگونه می‌توان برنامه‌های درسی بین‌المللی را در آموزش از دور طراحی کرد؟ و ... چالش‌هایی برای بسیاری از متخصصان و صاحب‌نظران می‌باشند.

امروزه رویکرد یادگیری از راه دور با تکیه بر توسعه‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات^۵ (فاوا) در نقش نیرویی کمکی به توسعه‌ی اقتصادی و اجتماعی، به صورت یک بخش پذیرفته شده و ضروری در بدنه‌ی اصلی نظام‌های آموزش ملی کشورهای دنیا، بویژه کشورهای در حال توسعه در آمده است (Moore&Tait,2002). از سوی دیگر، پدیده‌ی بین‌المللی شدن آموزش مطرح است که خود از تقاضای روزافزون برای دریافت آموزش مناسب جهت دستیابی به سطوح بالای تفکر، تحلیل و پاسخ‌گویی به موقعیت‌های غیر قابل پیش‌بینی و متغیر، روند جهانی شدن و کم‌رنگ‌تر شدن هر چه بیش‌تر مرزها در بین کشورها و ملت‌ها و ایجاد جوامع بین‌المللی و لزوم کسب صلاحیت‌های مناسب برای موفقیت اجتماعی، شغلی و عاطفی در جامعه‌ی جهانی و میان فرهنگی، ناشی شده است. از این رو، نهادهای آموزش عالی برای پاسخ‌گویی به نیازهای آموزشی از بعد کیفی و کمی و دوام و پیشرفت در رقابت‌های جهانی، ناچار به پذیرش رویکرد متفاوتی هستند

¹ - Distance education

² - Internationalisation

³ - Globalisation

⁴ -Internationalisation of Curriculum(IOC)

⁵ - Information Communication Technologist(ICT)

که برای مشارکت تعداد رو به افزایش دانشجویان بین المللی در جامعه یادگیری، ارزش قابل است. (Jones & Brown, 2007) و اتخاذ سیاست بین المللی سازی در نظام های آموزش عالی و برنامه های درسی آنها، در راستای این رویکرد هستند. بین المللی سازی فرایند تلفیق ابعاد بین المللی، میان فرهنگی و جهانی به درون هدف، عملکردها و اجرای آموزش عالی به شیوه ای است که احترام به تفاوت های فرهنگی و سنت ها را ارتقا می بخشد. (Bostrom, 2009) بین المللی سازی برنامه درسی، فرایند توسعه برنامه درسی و تغییری است که هدفش تلفیق جنبه بین المللی به درون جنبه های رسمی و عملیاتی برنامه درسی است. جنبه رسمی به اهداف، محتوای دوره و مواد آموزشی و جنبه عملیاتی به روش های یاددهی - یادگیری و ارزشیابی بر می گردد. و برای دانشجویان داخلی و خارجی طراحی می شود. (Shailer, 2006)

رایج ترین رویکردها در بین المللی سازی برنامه های درسی عبارتند از:

- ۱- افزودن^۱: افزودن محتوا، مفاهیم یا موضوعها و دیدگاههای بین المللی و میان فرهنگی به برنامه های درسی موجود بدون تغییر ساختار اصلی یا رویکردهای تعلیم و تربیتی آن‌ها.
- ۲- گنجاندن^۲: محتوایی که درک و دانش میان فرهنگی دانشجویان از فرهنگ های گوناگون را غنی می سازد و بازتاب دهنده دیدگاههای متنوع است، در برنامه های درسی گنجانده می شود و به یادگیرندگان دانش تفاوت در عملکردهای حرفه ای در میان فرهنگ ها را ارایه می دهد.
- ۳- تبدیل شونده^۳: بین المللی سازی برنامه های درسی که مبتنی بر تغییر ساختار اصلی آن و رویکردهای یاددهی و یادگیری است. تغییر در پارادایم فکری و نگرش از راه تغییر در آنچه تدریس می شود و چگونگی تدریس آن.

اگرچه رویکرد تبدیل شونده جهت توسعه ی فکر، افزایش توان تحلیل، نقد و فراساخت^۴ در راستای پرورش دانش آموختگانی میان فرهنگی و بین المللی از توانایی بالایی برخوردار است (Williams, 2008). اما هر نهاد با توجه به اهداف، بافت و تنگناهایش می تواند رویکردی مناسب را برگزیند (Aspan, 1993).

با توجه به آنچه در ابتدای این بحث آورده شد، این گونه بنظر می رسد که رویکرد آموزش از دور در سطحی فراملی و بین المللی نیز می تواند به عنوان راهبردی اثر بخش مورد توجه قرار گیرد؛ چرا که افزون بر داشتن مزیت هایی چون مقرون به صرفه بودن، سرعت بالا، وجوه اشتراکش با برنامه های

¹ Add-on

² Infusion

³ Transformative

⁴ -Methacognition

درسی بین‌المللی در ویژگی‌هایی چون ماهیت انعطاف‌پذیر، دسترس‌پذیری بالا، تعامل‌پذیری، یادگیرنده محوری و ...، آن را به عنوان گزینه‌ای مناسب برای توسعه‌ی آموزش عالی بین‌المللی و پرورش شهروندانی جهانی مطرح می‌سازد. در واقع، رویکرد بین‌المللی سازی برنامه‌ی درسی در منزل^۱ که در آن دانشگاهها در پی تدارک فرصت‌های رشد و توسعه‌ی شخصی و حرفه‌ای تمام افراد در سطح جهان به عنوان شهروند جهانی هستند، به دلیل پشتیبانی رویکرد آموزش از دور و فاوا می‌تواند به اهداف عالی خود برسد. در واقع از نظر تئوری، وجود فناوری‌های نوین می‌تواند بر کثرت آموزش جهانی از راه دور دلالت داشته باشد (Thune&Welle- Strand, 2005).

بر اساس آمار اعلام شده در سال ۲۰۰۵ از سوی یونسکو، در سال ۲۰۰۴، ۲/۵۰ میلیون دانشجوی بین‌المللی در سراسر دنیا وجود داشته و این‌گونه پیش‌بینی شده است که این آمار به ۷/۲ میلیون نفر در سال ۲۰۲۵ خواهد رسید (Bain & Green, 2006) و آنچه جالب توجه است وجود کشورهای آسیایی چون سنگاپور و آسیایی و مسلمان چون مالزی در بین کشورهای پیش‌تاز در جذب دانشجویان بین‌المللی است (International study abroad guides, 2008) و این امر نشان دهنده‌ی میزان توجه و الویتی است که این کشورها برای آموزش‌های بین‌المللی و بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی شان در راستای پاسخ‌گویی به نیازهای متنوع متقاضیان جهت ورود به آموزش عالی قایل شده‌اند.

ایران کشوری است دارای تمدن و پیشینه‌ی طولانی که در عرصه‌ی علوم و آموزش، هم‌چنین، در زمینه‌ی آموزش و مطالعات بین‌المللی از پیشینه‌ی درخشانی برخوردار است. برای نمونه، دانشگاه جندی شاپور ایران در قرن پنجم، مرکزی برای فعالیت‌های علمی و تبادل اطلاعات بین دانشمندان ایرانی، هندی، یونانی و سوریایی بود که می‌تواند دال بر ظرفیت بالقوه‌ی ایران برای تبدیل شدن به کشوری برای میزبانی دانشجویان بین‌المللی بویژه از قاره‌ی آسیا و منطقه باشد؛ در حالی که بر اساس آمار تعداد کل دانشجویان بین‌المللی که به گونه‌ی پراکنده در دانشگاه‌های ایران مشغول به تحصیل هستند، کم‌تر از ۱۵۰۰ نفر اعلام شده است (Statistics of Higher education in Iran, 2006-2007). از سوی دیگر، مطالعه در اسناد بالادستی مرتبطی چون سند چشم‌انداز ۲۰ ساله و برنامه‌ی چهارم توسعه نیز بر توسعه‌ی جایگاه جهانی ایران در بخش‌های اقتصادی، علمی و فناوری و تلاش برای دستیابی به اقتصاد متنوع و متکی بر منابع دانش و آگاهی، سرمایه‌ی انسانی و فناوری نوین تاکید دارند (Norooz zadeh, 2006).

¹ -Internationalization at home (IaH)

با توجه به موردهای ذکر شده، لزوم بین‌المللی‌سازی برنامه‌ی درسی در آموزش عالی ایران هرچه بیش‌تر درک می‌شود و بنظر می‌رسد که استفاده از رویکردهای آموزشی مبتنی بر فاع، بتوانند به گونه‌ی راهبردی این فرایند را تحت تاثیر قرار دهند، اما موفقیت فرایند IOC افزون بر آن که تحت تاثیر شرایط و مولفه‌های محیطی چون شرایط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جامعه است، به عوامل درون موسسه‌ای و مشارکت تمام اعضای علمی و حرفه‌ای دانشگاه، منابع و امکانات و فرصت‌های در دسترس، توسعه هوش فرهنگی و شایستگی‌های ارتباطی و (Early, Ang & Tan, 2006)، ماهیت موضوع‌های درسی و رویکردهای آموزشی و تربیتی مورد استفاده نیز متکی است.

در همین راستا موری^۱ (۲۰۰۰) برای تغییر به سوی بین‌المللی‌سازی در نهادهای آموزش عالی چهار چوبی را طراحی نموده است که در آن بر مهارت و خبرگی اساتید، اساتید گوناگون و بین‌المللی، محتوا و فرایند برنامه‌ی درسی بین‌المللی، دانشجویان گوناگون و بین‌المللی، پیوند با سایر دانشگاهها و سازمانها و افزایش دانش پایه مبتنی بر پژوهش، به عنوان مهم‌ترین عوامل موثر برای پرورش دانش‌آموختگانی با شایستگی‌های میان فرهنگی تاکید دارد و افزون بر اهمیت مدیریت موسسه، بر تاثیر گذاری عواملی چون نیاز سنجی، ساختار سازمانی، برنامه‌ریزی و اجرا، مباحث تعلیم و تربیتی و ارزشیابی نیز تاکید دارد.

پیشینه‌ی پژوهش

نتایج مطالعه‌ی ویلیامز (۲۰۰۸) بیانگر آنند که یک برنامه‌ی درسی بین‌المللی باید بتواند چاره‌ای ایده آل برای پشتیبانی بهتر نیازهای گوناگون یادگیری دانشجویان بین‌المللی باشد. در این راستا، حرکت به سوی رویکرد تبدیل شونده که آگاهی انتقادی نسبت به ارزش‌های مرتبط با رویکردهای آموزشی و تربیتی و برنامه‌های درسی را ارتقا می‌دهد، روش‌های گوناگون دانستن و موجودیت را مورد ارج و احترام قرار می‌دهد و به دانشجویان به عنوان شریکی فعال در فرایند یادگیری ارزش می‌نهد، باید هدف نهادهای آموزش عالی قرار گیرد.

نتایج بدست آمده از یافته‌های مطالعه بوند (۲۰۰۶) نشانگر آنست که برنامه‌ی درسی بین‌المللی باید بخشی عمده از دانشجویان که در سراسر سال‌های تحصیلی شان به خارج از کشور نرفته‌اند را درگیر سازد و دانش و تجربه‌ی میان فرهنگی و بین‌المللی در درون هسته‌ی برنامه‌های درسی ساخت یابند تا کلیه‌ی دانشجویان بتوانند از آن بهره مند شوند و اندیشه‌ی بین‌المللی‌سازی در خانه محقق گردد.

¹ -Morey

قاهری (۲۰۰۵) در مطالعه‌ی خود تأثیر ارتباطات بین‌المللی آموزش عالی در عناصر برنامه را مورد بررسی قرار داده است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که افزایش ارتباطات بین‌المللی آموزش عالی در عناصر برنامه‌ی درسی تأثیر بسیار خواهد داشت و در محتوا، روش‌های تدریس، ارزشیابی و در نهایت، در عنصر تجهیزات موجب تغییرات فراوانی خواهد شد.

در مطالعه‌ی ای که می‌هیلوا (۲۰۰۶) با هدف این‌که آیا یادگیری الکترونیکی می‌تواند به عنوان ابزار اصلی یا راهبردی برای بین‌المللی سازی در آموزش عالی مورد توجه قرار گیرد، انجام داد، نتایج بیانگر آنند که قالب یادگیری ترکیبی بهترین شیوه‌ی تدریس و یادگیری بشمار می‌روند.

نتایج مطالعه‌ی کاروانا (۲۰۰۴) در مورد نقش فاوا در بین‌المللی سازی برنامه‌ی درسی نشان دادند که اساساً چالش‌های IOC مشابه چالش‌های یادگیری الکترونیکی هستند و به احتمال زیاد، یک رویکرد راهبردی دو سویه، اثر بخش تر و مفید تر است تا پرداختن به راهبردهای موازی.

هدف و پرسش‌های پژوهش

در این مطالعه که هدف بررسی ابعاد فرایند بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران انجام گرفت، سعی بر آن است تا به پرسش‌های اصلی زیر پاسخ داده شود:

- دلایل ضرورت بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران کدامند؟
- چه عواملی بر بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران موثرند؟
- چه شرایط، منابع و امکاناتی برای بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران لازمند؟
- چه موانع و تنگنهایی بر سر راه بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران وجود دارند؟
- چه فرصت‌هایی برای بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران وجود دارند؟
- چه موضوع‌های درسی برای بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران مناسبند؟
- راهبردهای مناسب برای بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران کدامند؟

- چه عوامل تاثیر گذاری در رویکرد آموزش از دور آن را به عنوان راهبردی برای بین المللی سازی برنامه درسی در آموزش عالی ایران مورد توجه قرار می‌دهد؟

روش پژوهش

پژوهش از نوع توصیفی- پیمایشی بوده و جامعه‌ی آماری آن را تمامی اعضای هیئت علمی، دانشجویان مقطع دکتری و کارشناسی ارشد در سه گروه علوم انسانی و هنر، فنی - مهندسی و علوم پایه و تمامی دانشجویان خارجی در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران که دارای پردیس بین المللی هستند، تشکیل داده اند. نمونه گیری به شیوه‌ی خوشه ای/ طبقه ای انجام شده است. بدین ترتیب که هر یک از دانشگاه‌های مورد بررسی به عنوان یک خوشه در نظر گرفته شدند که از بین آن‌ها ۵ خوشه (۵ دانشگاه) شامل دانشگاه‌های صنعتی شریف، شهید بهشتی، تربیت مدرس، تهران و پیام نور انتخاب شدند و سپس با استفاده از فرمول ککران، با در نظر گرفتن $\alpha=0.05$ و $d=0.1$ تعداد نمونه در هر یک خوشه‌های منتخب تعیین گردید. در مرحله‌ی بعد، متناسب با حجم واحدهای مورد بررسی در هر گروه، رشته و مرتبه‌ی علمی، نمونه‌ها تخصیص داده شدند. تعداد نمونه‌ی نهایی در کل خوشه‌های منتخب ۵۴۳ نفر در نظر گرفته شد.

ابزار پژوهش، پرسشنامه‌ی محقق ساخته بود و پس از تایید، روایی^۱ آن به وسیله‌ی جمعی از متخصصین و محاسبه‌ی آلفای کرونباخ ۰/۸۲ جهت پایایی^۲، بمنظور گرد آوری داده‌ها مورد استفاده قرار گرفت. پرسشنامه‌ی یادشده شامل شامل ۸ پرسش اصلی و ۹۶ زیر پرسش در طیف لیکرت طراحی شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش داده‌های مربوط به پاسخ دهندگان از آمار توصیفی و در بخش پرسش‌های پژوهش، ابتدا از آزمون t تک گروهی^۳ و سپس از روش رتبه بندی فریدمن^۴ و تحلیل واریانس، در قالب نرم افزار SPSSwin ۱۵ استفاده شده است.

¹ - Validity

² -Reliability

³ - One sample t test

⁴ - Friedman Test

یافته‌ها**پرسش ۱- آیا بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران ضرورت دارد؟**

با توجه به این که در تمام پرسش‌ها، گزینه‌ها به صورت طیف لیکرت طراحی شده‌اند، معیار میانگین را متوسط طیف (عدد ۳) انتخاب کرده (test value=3) و

$$H_0: \mu \leq 3$$

$$H_1: \mu > 3$$

در واقع، در هر پرسش فرضیه‌ی آماری مقابل بررسی شده است. برای پاسخ به این پرسش ۳ متغیر تعیین کننده مورد بررسی قرار گرفتند. بر اساس جدول ۱ میانگین پاسخ افراد نمونه در ارتباط با تعیین کنندگی هر یک از موارد بر بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران^۱ که از این پس جهت رعایت خلاصه نویسی در جداول به گونه‌ی مخفف (بدا) نامیده می‌شود، در حد قابل قبول ($\bar{x} > 3$) و در سطح $\alpha = 0.05$ ($p\text{-value} < 0.05$) شده است. گفتنی است که با استفاده از آزمون فریدمن این موارد رتبه‌بندی شده‌اند که میزان تعیین کنندگی روند جهانی شدن بالاترین رتبه را آورده است. بر اساس نتایج آزمون فریدمن در جدول ۹، در سطح $\alpha = 0.05$ ، بین میانگین رتبه‌های موارد تعیین کننده‌ی یاد شده تفاوت معنادار وجود دارد.

پرسش ۲- چه عواملی بر بین‌المللی سازی برنامه‌ی درسی با رویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران موثرند؟

بر اساس جدول ۲ میانگین پاسخ افراد نمونه در ارتباط با تاثیر هر یک از عوامل یاد شده ($\bar{x} > 3$) و در سطح $\alpha = 0.05$ ($p\text{-value} < 0.05$) شده است و عامل همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاهها با دانشگاهها، مراکز پژوهشی و انجمن‌های علمی، تجاری و حرفه‌ای داخلی و خارجی بالاترین رتبه و دریافت شهریه رقابتی پایین‌ترین رتبه را آورده‌اند.

پرسش ۳- شرایط، منابع و امکانات لازم برای بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران کدامند؟

مطابق ر جدول ۳- میانگین پاسخ افراد نمونه در ارتباط با تاثیر هر یک از عوامل یاد شده ($\bar{x} > 3$) و در سطح $\alpha = 0.05$ ($p\text{-value} < 0.05$) شده است و ساختار سیاسی جامعه بالاترین رتبه و امکانات رفاهی و تفریحی پایین‌ترین رتبه را آورده‌اند.

¹ -Internationalisation Of Curriculum Of Distance Education (IOCD) in Iran's Higher Education (IOCDIHE)

پرسش ۴- موانع و تنگناهای بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران کدامند؟

بر اساس جدول ۴ میانگین پاسخ افراد نمونه در ارتباط با تاثیر هر یک از عوامل یاد شده در حد قابل قبول ($\bar{x} > 3$) و در سطح $\alpha = 0.05$ ($p\text{-value} < 0.05$) شده است و روابط سیاسی نامناسب بالاترین رتبه و فقدان علاقه و انگیزه‌ی متخصصین برای تولید محتوایی بین‌المللی پایین‌ترین رتبه را آورده‌اند.

پرسش ۵- چه موضوع‌هایی برای بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران مناسبند؟

بر اساس جدول ۵- میانگین پاسخ افراد نمونه در ارتباط با تاثیر هر یک از موارد یاد شده ۱، ۲، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ به عنوان موضوع‌های مناسب برای بین‌المللی سازی برنامه‌ی درسی در حد قابل قبول ($\bar{x} > 3$) و در سطح $\alpha = 0.05$ ($p\text{-value} < 0.05$) شده است، اما موضوع‌های درسی یاد شده در موارد ۳ و ۹ دارای ($\bar{x} < 3$) و ($p\text{-value} > 0.05$) هستند و لذا، در تناسب با بین‌المللی سازی برنامه‌ی درسی در آموزش عالی نبوده‌اند. گفتنی است که ۷ موضوع مناسب برای بین‌المللی سازی رتبه بندی و تعیین الویت شده‌اند که علوم پزشکی و بهداشتی بالاترین رتبه و علوم انسانی پایین‌ترین رتبه را آورده‌اند.

پرسش ۶- چه فرصت‌هایی برای بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران وجود دارد؟

بر اساس جدول ۶- میانگین پاسخ افراد نمونه در ارتباط با تاثیر هر یک از موارد یاد شده ۳-۸ در حد قابل قبول ($\bar{x} > 3$) و در سطح $\alpha = 0.05$ ($p\text{-value} < 0.05$) شده است، اما فرصت‌های یاد شده در موارد ۱ و ۲ دارای ($p\text{-value} > 0.05$) هستند و لذا، از دیدگاه افراد نمونه فرصت‌های تاثیر گذاری برای بادا نبوده‌اند. گفتنی است که در بین فرصت‌های تاثیر گذار برای بادا (موارد ۳-۸) داشتن اساتید توانمند و مطرح داخلی در برخی از زمینه‌ها بالاترین و تشابهات زبانی و فرهنگی با مردم منطقه پایین‌ترین رتبه را آورده‌اند.

پرسش ۷ - راهبردها و فعالیت‌ها برای بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی
بارویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران کدامند؟ برای پاسخ به این پرسش ۳۸ متغیر مورد بررسی قرار گرفت. بر اساس جدول ۷- میانگین پاسخ افراد نمونه در حد قابل قبول ($\bar{x} > 3$) و در سطح $\alpha = 0.05$ ($p\text{-value} < 0.05$) شده است و استفاده از کتاب‌ها و منابع علمی مرجع، معتبر و به روز دنیا بالاترین رتبه و دادن حق انتخاب به دانشجویان خارجی در گرفتن دروس کاملا مرتبط با فرهنگ کشور میزبان پایین‌ترین رتبه را آورده‌اند.

پرسش ۸- چه عوامل تاثیر گذاری در رویکرد آموزش از دور آن را به عنوان راهبردی برای بین‌المللی سازی برنامه‌ی درسی در آموزش عالی ایران مورد توجه قرار می‌دهد؟

برای پاسخ به این پرسش، میزان تاثیر گذاری ۵ متغیر به عنوان ویژگی‌های راهبردی در رویکرد آموزش از دور و یک متغیر در نفي تاثیر راهبردی این رویکرد، در راستای بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی در آموزش عالی ایران، مورد بررسی قرار گرفتند. در جدول ۸- ملاحظه می‌شود که میانگین پاسخ افراد نمونه در ارتباط با تاثیر هر یک از عوامل یاد شده در حد قابل قبول ($\bar{x} > 3$) و در سطح $\alpha = 0.05$ ($p\text{-value} < 0.05$) شده است. افزون بر این، تناسب رویکرد آموزش از دور با بین‌المللی‌سازی به علت عدم وجود مرزهای جغرافیایی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی در این رویکرد، بالاترین و لزوم آموزش حضوری در بین‌المللی سازی و منتفی شدن رویکرد آموزش از دور پایین‌ترین رتبه را آورده اند و بین میانگین رتبه‌های یاد شده تفاوت معنادار وجود دارد (جدول-۹).

جدول ۱- آمار توصیفی و نتایج آزمون T، میانگین رتبه‌ها و اولویت متغیرهای تعیین‌کننده‌ی ضرورت یادا

ردیف	نام متغیر	تعداد	میانگین	SD	T	df	Pv	رتبه	الویت
۱	میزان تعیین‌کنندگی روند جهانی شدن بر لزوم یادا	۵۴۱	۲/۹۴	۱/۰۱	۲۰/۶۰	۵۴۰	۰/۰۰	۲/۱۵	۱
۲	میزان تعیین‌کنندگی عملیاتی نمودن برنامه چشم‌انداز ۲۰ ساله، بر لزوم یادا	۵۳۷	۲/۶۱	۱/۱۸	۱۲/۰۷	۵۳۶	۰/۰۰	۱/۸۷	۲
۳	میزان تعیین‌کنندگی شناساندن فرهنگ و تمدن ایرانی به مردم جهان، بر لزوم یادا	۵۳۰	۲/۷۶	۱/۰۹	۱۶/۰۸	۵۲۹	۰/۰۰	۱/۹۸	۲

جدول ۲- آمار توصیفی و نتایج آزمون T، میانگین رتبه‌ها و اولویت متغیرها به عنوان عوامل موثر بر بادا

ردیف	نام متغیر	تعداد	میانگین	SD	T	df	Pv	رتبه	الویت
۱	تأثیر نوع زبان تدریس و ارتباط بر بادا	۵۳۸	۴/۲۱	۰/۹۲	۳۰/۴۶	۵۳۷	۰/۰۰	۹/۱۳	۲
۲	تأثیر سیاست‌های کلان آموزش عالی بر بادا	۵۴۰	۴/۲۰	۰/۸۴	۳۳/۲۳	۵۳۹	۰/۰۰	۹/۰۰	۳
۳	تأثیر نگرش سطوح عالی، میانی و اجرایی کشور نسبت به بین‌المللی سازی بر بادا	۵۳۹	۴/۱۴	۰/۸۴	۳۱/۴۴	۵۳۸	۰/۰۰	۸/۶۵	۷
۴	تأثیر انعطاف پذیری در عقاید، ساختار، قوانین و اجراء سطوح کلان و خرد بر بادا	۵۳۵	۴/۰۲	۰/۹۱	۲۵/۹۴	۵۳۴	۰/۰۰	۸/۱۱	۹
۵	تأثیر تبلیغ فضای آموزش بین‌المللی و ظرفیتهای موجود در داخل و خارج بر بادا	۵۳۰	۳/۷۸	۰/۹۵	۱۸/۹۶	۵۲۹	۰/۰۰	۶/۸۲	۱۳
۶	تأثیر استانداردهای برنامه درسی بر بادا	۵۳۶	۴/۱۸	۰/۸۶	۳۱/۹۳	۵۳۵	۰/۰۰	۸/۷۸	۵
۷	تأثیر کنترل و تضمین کیفیت برنامه های درسی و آموزش بر بادا	۵۳۴	۴/۱۷	۰/۸۳	۳۲/۴۶	۵۳۳	۰/۰۰	۸/۸۱	۴
۸	تأثیر همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاهها بر بادا	۵۳۷	۴/۳۹	۲/۳۲	۱۳/۸۷	۵۳۶	۰/۰۰	۹/۴۰	۱
۹	تأثیر صلاحیت مدیریت موسسه‌ی آموزش عالی نسبت به بین‌المللی سازی بر بادا	۵۳۵	۴/۰۵	۰/۸۶	۲۸/۳۰	۵۳۴	۰/۰۰	۸/۱۹	۸
۱۰	تأثیر نقش تسهیل‌کنندگی دفاتر روابط بین‌المللی دانشگاهها بر بادا	۵۳۳	۳/۸۱	۰/۸۶	۲۱/۶۸	۵۳۲	۰/۰۰	۶/۹۸	۱۲
۱۱	تأثیر صلاحیت اساتید نسبت به بین‌المللی سازی برنامه درسی بر بادا	۵۳۲	۴/۱۶	۰/۸۴	۳۱/۶۲	۵۳۱	۰/۰۰	۸/۷۶	۶
۱۲	تأثیر دریافت شهریه رقابتی بر بین‌المللی سازی برنامه درسی	۵۲۹	۳/۱۴	۱/۱۵	۲/۸۸	۵۲۸	۰/۰۰۲	۴/۶۱	۱۵
۱۳	تأثیر علاقمندی و آمادگی دانشجویان برای فعالیت در ابعاد بین‌المللی و میان فرهنگی بر بادا	۵۳۹	۳/۷۵	۰/۹۵	۱۸/۵۵	۵۳۸	۰/۰۰	۶/۷۳	۱۴
۱۴	تأثیر فرصت‌های توسعه حرفه ای برای اساتید و مدیران بر بادا	۵۳۹	۳/۹۷	۰/۸۷	۲۵/۸۲	۵۳۸	۰/۰۰	۷/۹۴	۱۱
۱۵	تأثیر میزان آرایه‌ی خدمات پشتیبانی برای دانشجویان بین‌المللی بر بادا	۵۲۲	۴/۰۱	۰/۹۵	۲۴/۳۶	۵۳۱	۰/۰۰	۸/۰۸	۱۰

جدول ۳- آمار توصیفی و نتایج آزمون T، میانگین رتبه‌ها و الویت متغیرهای تاثیرگذار به عنوان شرایط، منابع و امکانات لازم برای ادا

ردیف	نام متغیر	تعداد	میانگین	SD	T	df	Pv	رتبه	الویت
۱	تاثیر ساختار سیاسی جامعه	۵۳۷	۴/۳۰	۰/۹۲	۳۲/۶۶	۵۳۶	۰/۰۰	۶/۹۱	۱
۲	تاثیر ساختار فرهنگی جامعه	۵۴۰	۴/۱۲	۰/۸۷	۲۹/۸۴	۵۳۹	۰/۰۰	۶/۱۱	۵
۳	تاثیر ساختار اقتصادی جامعه	۵۳۷	۴/۰۷	۰/۸۹	۲۷/۷۳	۵۳۶	۰/۰۰	۵/۹۳	۷
۴	تاثیر سرمایه‌گذاری کافی و تامین منابع (انسانی و مالی)	۵۲۸	۴/۲۵	۰/۸۲	۳۵/۱۹	۵۳۷	۰/۰۰	۶/۵۹	۲
۵	تاثیر وجود دانشجویان و اساتید از فرهنگ‌ها و ملیت‌های گوناگون در کشور	۵۳۷	۳/۷۸	۱/۰۳	۱۷/۵۰	۵۳۶	۰/۰۰	۴/۹۹	۱۱
۶	تاثیر امکانات زیر ساختی، سخت افزاری و نرم افزاری مناسب	۵۳۹	۴/۱۲	۰/۸۲	۳۱/۹۸	۵۳۸	۰/۰۰	۶/۰۵	۶
۷	تاثیر استفاده از فناوری‌های آموزشی و فناوری اطلاعات و ارتباطات	۵۲۸	۴/۲۰	۰/۸۵	۳۲/۶۹	۵۳۷	۰/۰۰	۶/۴۴	۳
۸	تاثیر تقویت امکانات پژوهشی در داخل جهت جذب محققین خارجی	۵۳۷	۴/۰۵	۰/۹۱	۲۶/۹۳	۵۳۶	۰/۰۰	۵/۸۸	۸
۹	تاثیر امکان انجام فعالیت‌های علمی بین‌المللی به وسیله دانشجویان داخلی	۵۳۸	۴/۰۴	۰/۸۶	۲۸/۰۲	۵۳۷	۰/۰۰	۵/۷۷	۹
۱۰	تاثیر امکانات کافی رفاهی و تفریحی برای دانشجویان بین‌المللی	۵۳۷	۳/۸۰	۰/۹۸	۱۹/۰۳	۵۳۶	۰/۰۰	۵/۰۱	۱۰
۱۱	تاثیر پشتیبانی از تلاش‌های اساتید در راستای بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی	۵۳۴	۴/۱۶	۰/۸۶	۳۱/۰۰	۵۳۳	۰/۰۰	۶/۳۳	۴

جدول ۴- آمار توصیفی و نتایج آزمون T، میانگین رتبه‌ها و شماره‌ی الویت متغیرهای

تاثیرگذار به عنوان موانع و محدودیت‌های بادا

ردیف	نام متغیر	تعداد	میانگین	SD	T	df	Pv	رتبه	الویت
۱	تاثیر روابط سیاسی نامطلوب با سایر کشورها	۵۴۱	۴/۳۳	۰/۹۷	۳۱/۹۲	۵۴۰	۰/۰۰	۴/۶۷	۱
۲	عدم انعطاف پذیری قوانین در زمینه‌ی همکاری‌های علمی بین‌المللی	۵۳۷	۴/۱۷	۰/۸۴	۳۲/۲۷	۵۳۶	۰/۰۰	۴/۱۳	۲
۳	عدم وجود قوانین شفاف در زمینه همکاری‌های علمی بین‌المللی	۵۳۶	۴/۰۷	۰/۸۷	۲۸/۴۵	۵۳۵	۰/۰۰	۳/۹۴	۵
۴	ضعف علمی در تولید محتوایی با قابلیت صادر کردن در سطح بین‌المللی	۵۳۵	۴/۰۵	۰/۹۵	۲۵/۴۸	۵۳۴	۰/۰۰	۳/۹۷	۴
۵	ضعف زبانی در تولید محتوایی با قابلیت صادر کردن در سطح بین‌المللی	۵۴۰	۴/۰۳	۰/۹۶	۲۵/۰۰	۵۳۹	۰/۰۰	۴/۰۰	۳
۶	فقدان علاقه و انگیزه متخصصین برای تولید محتوایی بین‌المللی	۵۴۰	۳/۸۶	۱/۰۳	۱۹/۳۴	۵۳۹	۰/۰۰	۳/۶۱	۷
۷	شهرت و اعتبار پایین دانشگاه‌های کشور در سطح بین‌المللی	۵۳۵	۳/۹۱	۱/۰۳	۲۰/۴۳	۵۳۴	۰/۰۰	۳/۶۸	۶

جدول ۵- آمار توصیفی و نتایج آزمون T، میانگین رتبه‌ها و الویت متغیرهای تاثیرگذار به

عنوان رشته‌ها و موضوع‌های درسی مناسب

ردیف	نام متغیر	تعداد	میانگین	SD	T	df	Pv	رتبه	الویت
۱	امکان بادا در موضوع‌هایی که دارای پتانسیل، و قدمت در ایران هستند (زبان و ادبیات فارسی، هنر و صنایع دستی، معماری، باستان‌شناسی)	۵۳۲	۳/۵۱	۱/۱۲	۱۰/۳۷	۵۳۱	۰/۰۰	۳/۶۷	۶
۲	امکان بادا در موضوع‌های میان رشته‌ای و کاربردی	۵۳۴	۳/۷۰	۰/۹۶	۱۶/۷۸	۵۳۳	۰/۰۰	۳/۹۶	۵
۳	امکان بادا در زمینه علوم اسلامی	۵۳۶	۲/۸۸	۱/۲۲	-۲/۳۰	۵۳۵	۰/۹۹	-	-
۴	امکان بادا در زمینه علوم فنی و مهندسی	۵۳۷	۳/۹۵	۱/۰۰	۲۲/۰۸	۵۳۶	۰/۰۰	۴/۵۳	۲
۵	امکان بادا در زمینه علوم پایه	۵۳۴	۳/۷۸	۱/۰۲	۱۷/۷۸	۵۳۳	۰/۰۰	۴/۱۰	۳
۶	امکان بادا در زمینه علوم انسانی	۵۳۷	۳/۲۴	۱/۲۰	۴/۷۳	۵۳۶	۰/۰۰	۳/۰۳	۷
۷	امکان بادا در زمینه علوم پزشکی و بهداشتی	۵۳۹	۴/۰۲	۱/۰۲	۲۳/۴۲	۵۳۸	۰/۰۰	۴/۶۷	۱
۸	امکان بادا در زمینه هنر	۵۳۸	۳/۷۳	۱/۰۰	۱۶/۹۰	۵۳۷	۰/۰۰	۴/۰۴	۴
۹	امکان بادا در همه موضوع‌های درسی	۴۷۶	۲/۷۴	۱/۱۷	-۴/۹۳	۴۷۵	۰/۹۹	-	-

جدول ۶- آمار توصیفی و نتایج آزمون T، میانگین رتبه ها و شماره الویت متغیرهای
تاثیر گذار به عنوان فرصت های موجود برای ادا

ردیف	نام متغیر	تعداد	میانگین	SD	T	df	Pv	رتبه	الویت
۱	تاثیر همکاری های پژوهشی با کشورهای علاقمند به پژوهش در علوم اسلامی	۵۲۷	۲/۰۳۲	۱/۱۷۳	۰/۶۳	۵۳۶	۰/۲۶۶	-	-
۲	تاثیر جذابیت محیط اسلامی کشور برای بسیاری از مسلمانان جهان	۵۲۷	۲/۰۳۹	۱/۱۰۸	۰/۸۲	۵۳۶	۰/۲۰۷	-	-
۳	تاثیر تشابهات زیاد زبانی و فرهنگی با برخی از کشورهای منطقه	۵۴۰	۲/۳۹۲	۱/۰۲۵	۸/۹۰	۵۳۹	۰/۰۰	۳/۰۱	۶
۴	تاثیر تعداد زیاد متقاضیان ادامه تحصیل در سطح منطقه	۵۲۴	۳/۴۵۷	۰/۹۴۹	۱۱/۱۲	۵۳۳	۰/۰۰	۳/۱۱	۵
۵	تاثیر تعداد زیاد متقاضیان ادامه تحصیل در داخل کشور	۵۲۲	۳/۴۸۳	۰/۹۸۵	۱۱/۳۲	۵۳۱	۰/۰۰	۳/۱۳	۴
۶	تاثیر داشتن اساتید و متخصصان داخلی توانمند و مطرح در بعضی از موضوع ها	۵۳۹	۳/۹۶۵	۰/۸۹۴	۲۵/۰۴	۵۳۸	۰/۰۰	۴/۰۹	۱
۷	تاثیر وجود دانشگاه های داخلی دارای موقعیت و اعتبار نسبتا خوب در سطح منطقه	۵۲۸	۳/۹۱۱	۰/۹۷۴	۲۱/۶۸	۵۳۷	۰/۰۰	۳/۹۴	۲
۸	تاثیر نیاز منطقه به رشته ها و موضوع های فنی مرتبط با اقتصاد نفتی	۵۲۵	۳/۸۰	۱/۰۰۶	۱۸/۳۵	۵۳۴	۰/۰۰	۳/۷۲	۳

جدول ۷- آمار توصیفی و نتایج آزمون T، میانگین رتبه‌ها و شماره‌ی الویت متغیرهای تاثیرگذار به عنوان راهبردهای بادا

ردیف	نام متغیر	تعداد	میانگین	SD	T	df	Pv	رتبه	الویت
۱	تاثیر تدوین چشم انداز توسعه با تاکید بر بین المللی سازی آموزش عالی کشور	۵۳۸	۳/۷۶	۰/۹۷	۱۸/۲۲	۵۳۷	۰/۰۰	۱۷/۱۲	۳۲
۲	تاثیر تدوین برنامه ها، قوانین و راهکارها در راستای چشم انداز در سطوح میانی و اجرایی	۵۳۷	۳/۸۴	۰/۹۲	۲۱/۱۰	۵۳۶	۰/۰۰	۱۸/۱۴	۲۸
۳	تاثیر انجام مطالعات تطبیقی در موضوع های گوناگون درسی با مشارکت سایر کشورها	۵۳۶	۴/۱۳	۱/۹۴	۱۳/۵۵	۵۳۵	۰/۰۰	۲۱/۰۸	۱۰
۴	تاثیر شناخت نظام های آموزشی سایر کشورها	۵۳۸	۴/۲۱	۰/۸۲	۳۴/۲۴	۵۳۷	۰/۰۰	۲۳/۱۹	۲
۵	تاثیر استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات و فضای مجازی	۵۳۸	۴/۲۰	۰/۹۰	۳۰/۷۴	۵۳۷	۰/۰۰	۲۲/۹۴	۳
۶	تاثیر جستجوی علائق مشترک در سطح منطقه و راه نادازی دوره های آموزشی مشترک	۵۳۸	۳/۹۶	۰/۸۸	۲۵/۳۵	۵۳۷	۰/۰۰	۱۹/۶۴	۱۸
۷	تاثیر دعوت از اساتید و دانشجویان خارجی برای شرکت در جشنواره ها و همایش های داخلی بمنظور جذب آن ها در آموزش عالی ایران	۵۳۹	۳/۹۵	۰/۹۳	۲۳/۵۷	۵۳۸	۰/۰۰	۱۹/۱۰	۲۲
۸	تاثیر راه اندازی دوره هایی با رویکرد میان رشته ای و کاربردی در راستای پاسخ گویی به نیازها و مسایل روز جهانی	۵۳۹	۳/۹۶	۰/۸۹	۲۴/۹۹	۵۳۸	۰/۰۰	۱۹/۸۴	۱۶
۹	تاثیر راه اندازی اتاق های فکر برای تبدیل اندیشه ها	۵۳۷	۳/۷۳	۰/۹۵	۱۷/۷۰	۵۳۶	۰/۰۰	۱۶/۸۱	۳۶
۱۰	تاثیر راه اندازی اتاق های فکر جهت تولید فکر برای عرضه در عرصه بین المللی	۵۳۲	۳/۷۶	۰/۹۷	۱۷/۹۷	۵۳۱	۰/۰۰	۱۷/۰۹	۳۳
۱۱	تاثیر ایجاد تشکیلات تخصصی در وزارت علوم در راستای تدوین برنامه های درسی بین المللی	۵۳۷	۳/۹۶	۰/۹۳	۲۳/۹۰	۵۳۶	۰/۰۰	۱۹/۶۴	۱۹
۱۲	تاثیر عضویت در کنوانسیون های آموزش عالی منطقه ای و جهانی	۵۳۵	۴/۰۸	۰/۸۷	۲۸/۷۲	۵۳۴	۰/۰۰	۲۱/۱۵	۹
۱۳	تاثیر تدوین اهداف برنامه درسی در راستای پرورش شایستگی های میان فرهنگی و بین المللی از نظر حرفه ای و اجتماعی	۵۳۶	۳/۹۲	۰/۸۷	۲۴/۶۱	۵۳۵	۰/۰۰	۱۸/۶۲	۲۵

ادامه‌ی جدول ۷

۱۴	تاثیر آرایه‌ی دروس انتخابی درباره سایر کشورها، فرهنگ‌ها و ... به دانشجویان داخلی و خارجی	۵۳۸	۳/۷۶	۰/۹۳	۱۸/۸۹	۵۳۷	۰/۰۰	۱۶/۹۷	۳۵
۱۵	تاثیر دادن حق انتخاب به دانشجویان خارجی در گرفتن دروس کاملاً مرتبط با فرهنگ کشور میزبان	۵۳۸	۳/۷۰	۰/۹۹	۱۶/۲۸	۵۳۷	۰/۰۰	۱۶/۲۳	۳۸
۱۶	تاثیر آشنایی با فرهنگ خودی و سایر فرهنگها در محتوای دروس عمومی	۵۳۴	۳/۷۱	۱/۰۱	۱۶/۳۴	۵۳۳	۰/۰۰	۱۷/۰۱	۳۴
۱۷	تاثیر آشنایی با فرهنگ خودی و سایر فرهنگ‌ها در محتوای دروس تخصصی	۵۳۳	۳/۶۳	۱/۰۸	۱۳/۵۰	۵۳۲	۰/۰۰	۱۶/۴۷	۳۷
۱۸	تاثیر در نظر گرفتن تفاوت سطح آموزشی و زبانی یادگیرندگان (داخلی و خارجی) و رعایت تناسب (فشرده‌گی، گسترده‌گی و سختی) محتوا با مخاطبین	۵۳۳	۳/۹۰	۰/۹۷	۲۱/۴۳	۵۳۲	۰/۰۰	۱۹/۲۷	۲۱
۱۹	تاثیر تهیه و آرایه‌ی محتوا با زبان بین‌المللی	۵۳۶	۴/۱۴	۰/۹۰	۲۹/۲۲	۵۳۵	۰/۰۰	۲۱/۹۷	۴
۲۰	تاثیر آماده سازی متون بین‌المللی، ویژه‌ی دانشجویان بین‌المللی	۵۳۵	۳/۸۹	۰/۹۳	۲۲/۱۱	۵۳۴	۰/۰۰	۱۸/۳۴	۲۶
۲۱	تاثیر تهیه و ارائه محتوا در قالبهای دیداری، شنیداری، خواندنی و ابرمتنها	۵۳۲	۴/۱۰	۰/۸۸	۲۸/۶۴	۵۳۱	۰/۰۰	۲۱/۳۵	۸
۲۲	تاثیر استفاده از کتاب‌ها و منابع علمی مرجع، معتبر و به روز دنیا	۵۳۵	۴/۳۸	۰/۷۵	۴۲/۶۷	۵۳۴	۰/۰۰	۲۴/۵۹	۱
۲۳	تاثیر معرفی کتب و منابع اضافی به زبان بین‌المللی به دانشجویان	۵۳۵	۴/۱۳	۰/۸۷	۳۰/۰۱	۵۳۴	۰/۰۰	۲۱/۳۶	۶
۲۴	تاثیر محوریت محتوا بر دانش موضوع تخصصی در سطح جهانی	۵۳۰	۴/۰۸	۰/۸۳	۳۰/۱۳	۵۲۹	۰/۰۰	۲۰/۹۱	۱۱
۲۵	تاثیر عدم محوریت بومی‌گرایی در محتوای بین‌المللی	۵۳۲	۳/۹۰	۱/۰۱	۲۰/۶۰	۵۳۱	۰/۰۰	۱۹/۰۴	۲۴
۲۶	تاثیر تحلیل و نقادی دیدگاههای گوناگون در مورد موضوعات جهانی در محتوا	۵۲۳	۴/۰۱	۰/۹۲	۲۵/۳۵	۵۲۲	۰/۰۰	۲۰/۳۴	۱۲
۲۷	تاثیر پرهیز از تعصبات ملی و عقیدتی در تهیه و آرایه‌ی محتوای بین‌المللی	۵۳۹	۴/۱۲	۰/۹۴	۲۷/۷۴	۵۳۸	۰/۰۰	۲۱/۵۱	۵
۲۸	تاثیر ارائه محتواها در قالب الکترونیکی و آموزش مجازی در کنار آموزش مرسوم حضوری	۵۳۸	۴/۰۷	۰/۹۴	۲۶/۶۱	۵۳۷	۰/۰۰	۲۱/۳۶	۷
۲۹	تاثیر ارائه مواد و منابع آموزشی از ریشه‌های فرهنگی گوناگون	۵۳۷	۳/۸۰	۰/۹۱	۲۰/۵۶	۵۳۶	۰/۰۰	۱۷/۵۰	۳۱

ادامه‌ی جدول ۷

۲۹	۱۷/۸۱	۰/۰۰	۵۳۲	۲۱/۹۳	۰/۸۸	۳/۸۴	۵۳۳	تاثیر ارائه پشتیبانی آموزشی بیش تر از دانشجویان بین المللی در هفته ها و ماههای اول
۱۴	۲۰/۱۴	۰/۰۰	۵۳۵	۲۶/۶۳	۰/۸۸	۴/۰۱	۵۳۶	تاثیر انعطاف پذیری در استفاده از روش‌های گوناگون یاددهی یادگیری
۲۰	۱۹/۶۱	۰/۰۰	۵۳۶	۲۷/۲۳	۰/۸۴	۳/۹۸	۵۳۷	تاثیر مشارکت دادن دانشجویان بین المللی در بحث‌ها و فعالیت‌های کلاسی و خارج از آن
۲۳	۱۹/۰۵	۰/۰۰	۵۳۵	۲۴/۱۵	۰/۹۰	۳/۹۴	۵۳۶	تاثیر بررسی نظرات دانشجویان نسبت به مسایل جهان از دیدگاه ملل و فرهنگ‌های گوناگون
۱۳	۲۰/۲۵	۰/۰۰	۵۳۷	۲۸/۸۱	۰/۸۴	۴/۰۴	۵۳۸	تاثیر تشویق و تدارک فرصت هایی برای دانشجویان جهت مطالعه بعضی از دروس یا انجام پروژه ها در کشوری دیگر
۱۷	۱۹/۷۰	۰/۰۰	۵۳۴	۲۶/۹۸	۰/۸۷	۴/۰۲	۵۳۵	تاثیر فراهم نمودن فرصت همکاری یا کارآموزی در آژانس ها یا پروژه های بین المللی
۱۵	۲۰/۰۷	۰/۰۰	۵۳۵	۲۷/۳۲	۰/۸۶	۴/۰۱	۵۳۶	تاثیر ارایه‌ی تکالیف پژوهشی در ابعاد بین المللی به دانشجویان
۳۰	۱۷/۵۰	۰/۰۰	۵۳۰	۱۸/۹۰	۰/۹۷	۳/۸۰	۵۳۱	تاثیر ارزشیابی دانشجویان در موقعیت‌های اصیل و یا شبیه سازی شده میان فرهنگی
۲۷	۱۸/۲۲	۰/۰۰	۵۳۰	۲۰/۵۰	۰/۹۷	۳/۸۶	۵۳۱	تاثیر استفاده از برنامه های فوق برنامه درسی در راستای بین المللی سازی و آشنایی با سایر فرهنگ‌ها

جدول ۸- آمار توصیفی و نتایج آزمون T، میانگین رتبه‌ها و شماره‌ی الویت متغیرهای
تاثیرگذار به عنوان ویژگی‌های راهبردی آموزش از دور بر بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی در
آموزش عالی ایران

ردیف	نام متغیر	تعداد	میانگین	SD	T	df	Pv	رتبه	الویت
۱	تاثیر انعطاف پذیری بالای محیط آموزش از دور	۵۳۶	۳/۸۳	۰/۹۸	۱۶/۶۰	۵۳۵	۰/۰۰	۳/۷۲	۲
۲	تاثیر ضرورت استفاده از آموزش از دور در کنار آموزش سنتی (آموزش مکمل یا ترکیبی)	۵۳۴	۳/۸۳	۰/۹۵	۲۰/۱۳	۵۳۳	۰/۰۰	۳/۶۶	۴
۳	تاثیر استفاده از آموزش از دور به گونه‌ی مستقل یا ترکیبی در بین‌المللی سازی برنامه‌ی درسی بسته به موضوع درسی	۵۳۷	۳/۸۲	۰/۸۸	۲۱/۷۱	۵۳۶	۰/۰۰	۳/۶۸	۳
۴	تاثیر پر رنگ شدن حضور و نفوذ آموزش عالی کشور در سطح بین‌المللی با استفاده از رویکرد آموزش از دور	۵۳۷	۳/۷۳	۰/۸۸	۱۹/۴۲	۵۳۶	۰/۰۰	۳/۴۷	۵
۵	تاثیر تناسب رویکرد آموزش از دور با بین‌المللی سازی به علت عدم وجود مرزهای جغرافیایی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی در این رویکرد	۵۳۶	۳/۸۷	۰/۹۵	۲۱/۱۸	۵۳۵	۰/۰۰	۳/۷۶	۱
۶	تاثیر لزوم آموزش حضوری در بین‌المللی سازی و منتفی شدن رویکرد آموزش از دور	۵۳۱	۳/۱۳	۱/۱۴	۲/۷۱	۵۳۰	۰/۰۰۳	۳/۷۲	۶

جدول ۹- نتایج آزمون فریدمن مربوط به تمام پرسش‌های پژوهش

شماره‌ی پرسش	تعداد افراد	آماره‌ی خی- دو	درجه‌ی آزادی	مقدار p
پرسش اول	۵۲۸	۳۱/۷۱	۲	۰/۰۰
پرسش دوم	۴۷۸	۶۹۶/۴۰	۱۴	۰/۰۰
پرسش سوم	۵۱۱	۲۲۹/۶۴	۱۰	۰/۰۰
پرسش چهارم	۵۲۱	۱۱۸/۳۱	۶	۰/۰۰
پرسش پنجم	۵۱۸	۲۵۶/۹۱	۶	۰/۰۰
پرسش ششم	۵۱۷	۲۲۹/۵	۵	۰/۰۰
پرسش هفتم	۴۶۲	۷۲۶/۱۲	۳۷	۰/۰۰
پرسش هشتم	۵۲۴	۱۶۸/۸۹	۵	۰/۰۰

گفتنی است که تعداد افراد نمونه در جدول نتایج آزمون فریدمن (جدول ۹) شامل پاسخ دهندگانی می‌شود که در هر یک از پرسش‌ها به تمام گویه‌ها پاسخ داده‌اند و سطح معنی داری $\alpha = 0.05$ است.

بحث و نتیجه گیری

با توجه به یافته‌های این مطالعه، روی آوردن به بین‌المللی‌سازی برنامه‌های درسی در نظام آموزش عالی ایران ضروری است. آنچه مشهود است این است که در قرن کنونی وظیفه‌ی دانشگاهها تربیت افرادی با صلاحیت‌های لازم جهت کار و زندگی و پاسخگویی به نیازها در جوامع بین‌المللی و میان‌فرهنگی است و این امر مستلزم شناخت کافی دانشجویان نسبت به جوامع و فرهنگ‌های گوناگون و توجه و احترام به آنها یا همانا داشتن دیدگاه میان‌فرهنگی و بین‌المللی است. جهت گیری بین‌المللی برنامه‌های درسی در نظام آموزش عالی هم برای دانشجویان ایرانی (بین‌المللی‌سازی در خانه) و هم خارجی، می‌تواند فرصت کسب صلاحیت‌های میان‌فرهنگی و بین‌المللی را فراهم سازد. در همین راستا، نتایج پیمایش انجمن دانشگاهها و کالج‌های کانادایی^۱ در سال ۲۰۰۶، منطقی‌ترین دلیل بین‌المللی‌سازی را آماده‌سازی دانش‌آموختگانی که از نظر بین‌المللی آگاه، دانا و فهمیده و از نظر روابط میان‌فرهنگی نیز شایسته باشند، نشان می‌دهد.

از سوی دیگر، باید توجه داشت که هم اکنون، ایران در مسیری قرار دارد که برای حضور در عرصه‌ی رقابت‌های اقتصادی از جمله آموزش، باید بتواند از دانش روز و نیروی متخصص برخوردار باشد. ولی لازم است در تبدلات علمی و فرهنگی، تعادلی وجود داشته باشد تا مانع از تبدیل شدن کشور به مصرف‌کننده‌ی صرف علوم و فرهنگ وارداتی شود. از این رو، بهتر است با نگاهی تولیدکننده به تدوین و طراحی برنامه‌های درسی پرداخته شود. به گونه‌ای که موجب آشنایی هر چه بیشتر مردم دنیا با تمدن اصیل ایرانی گردد. در واقع، بین‌المللی‌سازی آموزش عالی و برنامه‌های درسی آن می‌تواند افزون بر جذب غیر ایرانی‌ها به سوی کشور، مانع از خروج نخبگان ایرانی گردد. با توجه به انعطاف‌پذیری، دسترس‌پذیری و سرعت بالای رویکرد آموزش از دور مبتنی بر فناوری در فرایندهای یاددهی - یادگیری و توانایی آن در پررنگ‌تر نمودن حضور و نفوذ آموزش عالی ایران در عرصه‌های بین‌المللی علمی (مبتنی بر یافته‌های پرسش هشتم پژوهش) که به گونه‌ای وجوه اشتراک عناصر برنامه‌ی درسی در این رویکرد را با برنامه‌های درسی بین‌المللی خاطر نشان می‌سازد، بنظر می‌رسد که در صورت فراهم بودن شرایط، منابع و امکانات زیرساختی در ایران، آموزش از دور می‌تواند راهبردی موثر برای این ضرورت به شمار آید چرا که چالش‌های کم‌تری را در پی خواهد داشت. در تایید این یافته، بر اساس نتایج پژوهش کولیس و واندر ونده^۲ (۲۰۰۲)، دانشجویان بین‌المللی در آینده‌ای نه چندان دور تاثیر بیشتری بر روی نهادها و سیاست‌هایشان در راستای استفاده از فاوا و رویکردهای آموزشی مبتنی بر آن خواهند گذاشت. این

^۱ - Association of Universities and Colleges of Canada (AUCC)

^۲ - Collis & van der Wende

گروه‌های هدف جدید نیازمند انعطاف‌پذیری بیش‌تری در شیوه‌های انتقال و اجرای آموزش به وسیله‌ی نهادها هستند و در این راستا، فاوا می‌تواند کمکی موثر کند.

بر اساس یافته‌های مطالعه، مهم‌ترین عامل موثر بر یاد، همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌هاست. در همین راستا، آشنایی دانشجویان داخلی نسبت به فعالیت‌های علمی بین‌المللی و روندهای آن، تشکیل کارگاه‌های آموزشی و یا دادن فرصت‌های مطالعاتی و ... در ابعاد بین‌المللی، اموری قابل تامل‌اند. از سوی دیگر، همکاری‌های گسترده‌ی علمی بین اساتید داخلی و خارجی افزون بر افزایش آگاهی و شناخت اساتید داخلی از نظام‌های آموزش عالی سایر کشورها، موجب هدایت دانشجویان بین‌المللی به آموزش عالی ایران به وسیله‌ی اساتید خارجی می‌گردد. نتایج مطالعه‌ی قاهره (۲۰۰۵) و زارعی، فتحی و اجارگاه و یمنی (۲۰۰۹) بیانگر این یافته‌اند.

بر اساس یافته‌های پژوهش، با توجه به این که زبان فارسی جنبه‌ی بین‌المللی ندارد و فراگیری آن برای فردی که زمینه‌ای از آن ندارد، در ظرف مدت کوتاهی دشوار و تقریباً ناممکن است؛ می‌تواند چالشی جدی در بین‌المللی سازی برنامه‌ی درسی در آموزش عالی بشمار آید. نتایج مطالعه‌ی ویلیامز^۱ (۲۰۰۸) با تأکید بر ناسازگاری زبانی برای دانشجویان بین‌المللی در کشور میزبان، بیانگر این یافته‌اند. تدوین دروس به زبان بین‌المللی ویژه‌ی دانشجویان غیر ایرانی، تدوین دو زبانه‌ی محتواهای درسی، تدریس به زبان بین‌المللی، معرفی منابع و کتاب‌های مرجع به زبان بین‌المللی، در دسترس قرار دادن انتخاب‌های چندگانه از نظر زبانی برای مطالعه‌ی محتواها، رفع موانع قانونی برای تدریس به غیر از زبان فارسی و ... از راهکارهایی هستند که می‌توان برای غلبه بر این محدودیت مورد توجه قرار داد.

سیاست‌های کلان آموزش عالی در هر کشور تعیین می‌کنند که آیا آموزش عالی باید بسته باشد؟ بومی باشد؟ جایگاه آموزش عالی بین‌المللی و پرورش دانش‌آموختگانی با صلاحیت‌های میان فرهنگی در رسالت‌های آموزش عالی کجاست؟ لحاظ کردن مبحث بین‌المللی سازی آموزش عالی در سند راهبردی به وسیله‌ی شورای عالی انقلاب فرهنگی؛ داشتن نگاه بین‌المللی و آینده‌پژوهی دولت، سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و ... به آموزش عالی و در پی آن احساس نیاز به فعالیت در سطح بین‌المللی و تامین نیروی انسانی متخصص برای این فعالیت‌ها؛ درک صحیح از مفهوم بین‌المللی سازی؛ انعطاف‌پذیری و دوری از تعصب‌های کور؛ تسلط و برتری تفکر و اندیشه در سطح جامعه و مدیریت و در پی آن لزوم شناخت از محیط جهانی، از جمله راهبردهای موثر بشمار می‌روند. نتایج مطالعه‌ی زارع و همکاران (۲۰۰۹) و ویلیامز (۲۰۰۸) بیانگر این یافته‌اند.

^۱ -Williams

صلاحیت اساتید و مدیران از دیگر عوامل مهم تاثیر گذار بر باداست. نداشتن محتوای مناسب برای عرضه در ابعاد بین المللی می‌تواند ناشی از ضعف علمی و زبانی اساتید و کمبود نیروی انسانی متخصص و آگاه در این زمینه باشد. این ضعف موجب محدودیت در تعاملات و همکاری‌های بین المللی نیز می‌شود؛ لذا، به سازی نیروهای تخصصی امری ضروری و اجتناب ناپذیر بشمار می‌آید. نتایج مطالعه‌ی والی و همکاران (۱۹۹۷) و بنیک، نیوبی و ساموئل^۱ (۱۹۹۶) نیز بیانگر این یافته‌اند. اما در راستای رشد و توسعه‌ی حرفه‌ای و حساسیت میان فرهنگی اساتید، برگزاری کارگاههای آموزشی مرتبط، فرصت‌های مطالعاتی، تعامل با اساتیدی از سایر فرهنگ‌ها و انجام امور تدریسی و پژوهشی مشترک با آن‌ها می‌توانند در توسعه‌ی دانش، تجربه و نگرش بین المللی اساتید ایرانی، نقشی بسزا داشته باشند. نتایج مطالعه‌ی اسکوئر هولز^۲ (۲۰۰۷) بیانگر این یافته‌اند. در پژوهشی که الینگبو^۳ انجام داد، برخی از اساتید، با وجود داشتن تجربه‌ی بین المللی، تغییر شناختی لازم برای این کار را نداشتند (Mestenhauer & Ellingboe, 1998).

بر اساس یافته‌ها، میزان ارایه‌ی خدمات پشتیبانی بویژه در اوایل دوره‌ی آموزشی بسیار دارای اهمیت است. بر اساس نتایج مطالعات، خدمات حمایتی می‌تواند در قالب ارایه‌ی داده‌های ضروری برای جذب و موفقیت دانشجویان بین المللی و مهاجر به زبان‌های دیگر، ارایه‌ی خدمات مشاوره‌ای به وسیله‌ی پرسنلی که در مشاوره میان فرهنگی آموزش دیده‌اند، پشتیبانی از یادگیری، استفاده از مواد آموزشی به سایر زبان‌ها، مساعدت در کارآموزی دانشجویان و ایجاد پیوند با کارفرمایانی که مهارت‌های بین المللی را مورد ارزش قرار می‌دهند، باشند (Walley et al, 1997).

تبلیغ فضای آموزش بین‌المللی مجازی و ظرفیت‌های موجود در داخل و خارج از کشور از دیگر عوامل تاثیرگذار بر بادا می‌باشد. تبلیغ در سطح داخلی بمنظور آگاه‌سازی اذهان عمومی، گروه‌های متخصص و دانشجویان پیرامون ضرورت این امر و مزایا و منافی که در راستای مبادرت به آن می‌تواند برای ایران بدست آید و در سطح بین‌المللی بویژه در سطح منطقه، بمنظور آشنایی با پیشینه و تمدن غنی ایران و آگاه‌سازی از وجود فرصت‌ها و منابعی که غیر ایرانی‌ها با پیوستن به آموزش عالی ایران از آن برخوردار خواهند شد. بسیار جای خوشوقتی است که با اتکا به فواید امکان اطلاع رسانی و تبلیغ در راستای پیوستن به جریان آموزش عالی بین المللی بیش‌تر خواهد بود. از این رو، می‌توان به تدارک سایت دانشگاهی، بروشور، کاتالوگ و ... به زبان بین‌المللی و ساده جهت اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی جامعه‌ی بین المللی نسبت به فعالیت‌ها و امکانات دانشگاهی در

^۱ - Benick, Newby & Samuel

^۲ - Schuerholz

^۳ - Ellingboe

بین‌المللی‌شدن و برپایی همایش‌ها، گفتمان‌ها و سایر گردهمایی‌های بین‌المللی در قالبی حضوری یا مجازی اشاره کرد.

در راستای دستیابی به آموزش بین‌المللی، ساختار یک کشور از بعد سیاسی، فرهنگی و اقتصادی، از مهم‌ترین شرایطی هستند که حرکت در این مسیر را تحت تاثیر قرار می‌دهند. ساختار سیاسی یک کشور بر روی پذیرش الگوهای سایر کشورها و فرهنگ‌ها و طراحی برنامه‌ی درسی که گوناگونی‌های فرهنگی را مورد توجه و احترام قرار می‌دهد و نگاهی فرا ملیتی دارد، بی‌تاثیر نیست و چه بسا موانع و تنگناهای عمده‌ای را در این راه ایجاد خواهد کرد. کنترل بیش از حد و گذراندن دانشجویان خارجی از مراحل و فیلترهای گوناگون جهت ادامه‌ی تحصیل در ایران و یا سخت‌گیری‌هایی که در دادن روادید به اساتید خارجی انجام می‌شود، تعاملات بین‌المللی ایران را محدود می‌سازد، اما باید خاطر نشان ساخت که در رویکرد آموزش از دور، دانشجویان بین‌المللی می‌توانند بدون نگرانی در مورد مسایل مربوط به تردد و سایر مسایل چالش برانگیز، با آرامش خاطر بیش‌تری تحصیل در آموزش عالی ایران را برگزینند. از سوی دیگر، باید خاطر نشان ساخت که درک صحیح از بین‌المللی‌سازی و تعادل در تبادلات فرهنگی و علمی، مانع از هضم شدن هویت یک ملت در جریان‌های بین‌المللی خواهد شد. با توجه به پیشینه‌ی تاریخی کشور ایران و پیشینه‌ی استبداد و استعمارگری به وسیله‌ی دول خارجی، نگاه بی‌اعتمادی و بیگانه‌گری در فرهنگ ایرانیان عجین شده است، اما باید در نظر داشت که جهت قطع دست فرصت طلبان و سودجویان و رسیدن ایران به رشد سیاسی و اجتماعی باید به این باور رسید که اساتید و دانشجویان خارجی مهمانانی هستند که می‌توانند موجب احیای فرهنگ ایرانی شوند و در این راستا لازم است تا از دوران کودکی برای ایجاد مهارت و فرهنگ دگر پذیری به وسیله‌ی آموزش و پرورش برنامه‌ریزی‌های جدی صورت پذیرد.

ساختار اقتصادی کشور نیز فعالیت آموزش عالی در عرصه‌های بین‌المللی را متاثر می‌سازد؛ اقتصاد آزاد، بین‌المللی‌شدن تجارت و بازارها موجب میل آموزش عالی به سوی بین‌المللی‌شدن می‌گردد و این گونه بنظر می‌رسد که ظهور و توسعه‌ی آموزش عالی خصوصی، به شدت با توسعه‌ی آموزش عالی میان‌مرزی در ارتباط است (Fegan&Field,2009).

آموزش از دور با گذر از مرزهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در جهت حرکت به سوی تحولات سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی دارای پتانسیل بالایی است و بین‌المللی‌سازی برنامه‌های درسی در بستر این رویکرد آموزشی تا حدود زیادی می‌تواند موفقیت آن را افزایش دهد. بر اساس یافته‌های مطالعه، هرچه منابع مالی دانشگاه بیش‌تر باشد، از امکانات و تجهیزات آموزشی و پژوهشی بیش‌تری برخوردار است. لذا امکان توجه دانشگاه‌های پیشرفته‌تر دنیا به آن

بیش‌تر و امکان جذب اساتید و دانشجویان خارجی نیز بیش‌تر می‌گردد. مطالعه‌ی مک کلین^۱ (۱۹۹۸) در دانشگاه بریتیش کلمبیا^۲ نشان داد که الویت نهادها در سرمایه‌گذاری برای بین‌المللی‌سازی، میزان توسعه‌ی آن‌ها را تعیین خواهد کرد. نتایج پیمایشی انجمن بین‌المللی دانشگاهها در سال ۲۰۰۳ نیز بیانگر این یافته‌اند (Knight, 2003). در همین راستا، شاید راهکارهایی چون افزایش بودجه‌ی آموزشی و پژوهشی کشور، افزایش جذب دانشجویان خارجی برای تولید درآمد بیش‌تر، افزایش تعداد اعضای علمی دانشگاهها برای کاهش بار کاری اساتید کنونی و تبادلات دو سویه‌ی بمنظور کاهش بار مالی موسسه، بتوانند در راستای حل این معضل، در آموزش عالی ایران تاثیر گذار باشند.

زیر ساخت‌های فنی، امکانات و تجهیزات آموزشی مبتنی بر فناوری از دیگر امکانات لازم برای بادا در این مطالعه هستند. در واقع، ایجاد فرصت‌هایی برای دانشجویان بین‌المللی را می‌توان از اهداف ویژه‌ی نهادها در استفاده از فاوا دانست. نتایج مطالعه‌ی قاهری (۲۰۰۵) و زارع و همکاران (۲۰۰۹) توجه نامناسب به استفاده از فناوری‌های نوین، شبکه‌های الکترونیکی، مباحثات اینترنتی و بر خط و نبود امکانات سخت افزاری مناسب را از مهم‌ترین موانع IOC در ایران بیان می‌کنند.

اگر آموزش عالی ایران بخواهد به گونه‌ی جدی به سوی بین‌المللی‌سازی برنامه‌های درسی خود پیش رود، لازم است تا امکان موفقیت و فرصت‌های مناسب خود را در نظر داشته باشد. وجود اساتید توانمند و صاحب نام در کشور، وجود دانشگاههای نسبتاً معتبر بویژه در سطح منطقه، افزون بر مزیت فرهنگی ناشی از تشابهات زبانی و فرهنگی کشورهای منطقه با ایران، فرصت‌هایی مناسب هستند که می‌توانند متقاضیان زیادی که در سطح منطقه وجود دارند را به سوی آموزش عالی ایران سوق دهند. با بهره‌گیری از امکانات و تسهیلات فاوا و رویکرد آموزش از دور، می‌توان با انجام تبلیغات مناسب و تاسیس مراکز آموزش عالی میان‌مرزی مجازی یا نیمه‌حضور با مشارکت دانشگاههای معتبر دنیا، بمنظور کمک در شناخته شدن هر چه بیش‌تر نهادهای آموزش عالی ایران و افزایش پتانسیل علمی آن‌ها، از این فرصت‌های ارزشمند به نحو احسن استفاده کرد.

در حرکت به سوی بین‌المللی‌سازی، شناخت بیش‌تر نظام‌های آموزش عالی دنیا و انجام مطالعات تطبیقی در زمینه‌ی برنامه‌های درسی، هم‌چنین عضویت در کنوانسیون‌های منطقه‌ای و بین‌المللی آموزش عالی و آموزش از دور و راه‌اندازی اتاق‌های فکر متشکل از خبرگان و متخصصان داخلی و بین‌المللی، در راستای شناسایی نقاط قوت و ضعف برنامه‌های درسی موجود و تبدیل آن‌ها به برنامه‌های درسی میان‌فرهنگی و بین‌المللی در کنار همکاری بین‌دانشگاهی در سطح

^۱ - Mc kellin

^۲ -British columbia

ملی برای هم‌افزایی در راستای فعالیت‌های بین‌المللی راهبردهایی کمک‌کننده بشمار می‌روند. بنظر می‌رسد که جستجوی علایق و اهداف مشترک در سطح منطقه و راه‌اندازی دوره‌های آموزشی مشترک به صورت مجازی و یا نیمه‌حضور، گام‌آغازینی در نظام آموزش عالی ایران در حرکت به سوی بین‌المللی شدن باشد. نکته‌ی قابل‌تامل دیگر این است که هم‌اکنون جای تشکیلات تخصصی در راستای بین‌المللی سازی آموزش عالی در وزارت علوم خالی است و موجب شده که بسیاری از پرسش‌ها و ابهام‌ها در این زمینه بی‌پاسخ بمانند.

پرداختن به بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی مستلزم تعیین موضوع‌های درسی است که برای این کار مناسب‌ترند. یافته‌ها نشان می‌دهند که در این میان موضوع‌هایی که مباحث علمی آن‌ها کم‌ترین تاثیر پذیری را از مباحث فرهنگی و قومی داشته و در همه جای دنیا دارای مشترکات بیش‌تری هستند، مانند علوم تجربی و علوم پایه، می‌توانند مناسب‌تر باشند تا علوم انسانی. نتایج پیمایش انجمن دانشگاه‌های بین‌المللی بیانگر این یافته هستند (Knight, 2003). اما باید توجه داشت که علوم تجربی و پایه در ایران بیش‌تر جنبه‌ی ترجمه‌ای دارند و حرکت به سوی بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی آن‌ها نیازمند فعالیت‌های تولیدی و پژوهشی و لحاظ کردن جنبه‌های میان‌فرهنگی بیش‌تری است. از سوی دیگر، بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی این موضوع‌ها در رویکرد آموزش از دور بنا بر ماهیت تجربی که دارند، مستلزم وجود زیرساخت‌های فنی، سخت‌افزاری و نرم‌افزاری قوی و مبتنی بر فناوری است. این در حالی است که علوم ایرانی که چهارچوب علمی آن‌ها ریشه در تمدن و فرهنگ ایرانی دارد و از پیشینه‌ی بالایی در این کشور برخوردارند و هم‌چنین ماهیتاً نیز جنبه‌ی تجربی کم‌تری دارند، می‌توانند از شانس بالاتری برای بین‌المللی سازی برخوردار باشند.

راهبردهای و فعالیت‌هایی که در سطوح اجرایی و کلاسی برای بین‌المللی سازی عناصر برنامه‌های درسی در حیطه‌ی اهداف، محتوا، مواد و منابع آموزشی، روش‌های یاددهی - یادگیری و ارزشیابی مطرح‌اند نیز از اهمیت به‌سزایی برخوردارند. برای دستیابی به پرورش دانش‌آموختگانی با شایستگی‌های بین‌المللی، محتوایی لازم است که از نظر علمی به روز و از منابع فرهنگی و علمی گوناگون تهیه شده و برای یادگیرندگان گوناگون قابل‌درک و کاربرد باشد. چنین محتوایی بایستی در قالب‌های متنوعی برای سبک‌های گوناگون یادگیری طراحی و ترجیحاً به صورت برخط ارائه شود. رعایت تفاوت سطح یادگیرندگان، بویژه یادگیرندگان خارجی با داخلی در محتوا و تنظیم و پیکربندی آن نیز بسیار مهم‌اند. شیوه‌های یاددهی - یادگیری و ارزشیابی نیز باید از انعطاف‌پذیری و تنوع برخوردار باشند و اصل یادگیرنده - محوری، در آن‌ها رعایت شود. انعطاف در استفاده از روش‌های گوناگون مانند سخنرانی، بحث، حل مسئله، پروژه، پژوهش، کارورزی، آزمایشگاه، فیلم

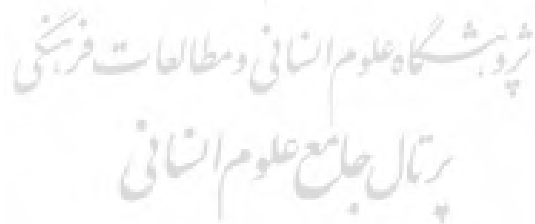
آموزشی، ویدئو کنفرانس، فروم‌های مجازی گفتگو، بازدید مجازی از مکان‌های تاریخی و ... به تناسب رشته و موضوع درسی در کاهش مشکلات ناشی از ناسازگاری زبانی، آموزشی، تربیتی و فرهنگی دانشجویان بین‌المللی تاثیر چشم‌گیری دارد. نتایج مطالعه‌ی ویلیامز نیز بیانگر این یافته‌هاست. آنچه در این‌جا توصیه می‌شود، تاکید بر دستیابی به فراشناخت^۱، آموزش و تربیت انتقادی و یادگیری فعال و تجربی است که دانشجویان را به کاوش و تحلیل نقادانه امور ترغیب می‌کند و موجب توسعه‌ی دانش و مهارت‌های میان فرهنگی آنان می‌گردد. این اصول تغییر بنیادی در نوع تفکر و نگاه دانشجویان ایجاد می‌کنند و این همان ایده‌ی آلی است که رویکرد تبدیل‌شونده به آن می‌پردازد، در رویکرد تبدیل‌شونده به IOC تغییر اساسی در آنچه تدریس می‌شود و چگونگی تدریس آن مدنظر است و با توجه به این که بخشی عمده از راهبردها و فعالیت‌ها در حیطه‌ی عناصر برنامه‌ی درسی (مربوط به پرسش هفتم) مبتنی بر این رویکرد بوده و بنا بر نتایج آماری، همگی به گونه‌ی معنادار بر بادا موثرند، بنظر می‌رسد که نتایج، رویکرد منتخب برای بادا را رویکرد تبدیل‌شونده معرفی می‌کنند. رویکرد تبدیل‌شونده، برای دانشجویان و مدرسان فرصت به اشتراک گذاشتن قدرت در کلاس درس را با یادگیری از یکدیگر فراهم می‌آورد. بر اساس یافته‌های مطالعه‌ی بوند (۲۰۰۶) اساتیدی که به چند زبان صحبت می‌کنند و آن‌هایی که در یک کشور دیگر یا فرهنگ دیگر زندگی یا مطالعه کرده‌اند، برای درگیر نمودن دانش و تجربه پیشین دانشجویان در کلاس بیش‌تر تلاش می‌کنند.

گفتنی است که رویکردهای غالب و موجود در برنامه‌های درسی آموزش عالی ایران، با رویکرد پژوهشی، اکتشافی، تحلیلی و انتقادی فاصله‌ی نسبتاً زیادی دارند و حتی در محیط‌های مجازی نیز بیش‌تر مبتنی بر سخنرانی، حفظ کردن، ترجمه‌ی متون و بسنده کردن به جزوات درسی است که بعضاً به روز نیستند، لذا، نیازمند انجام مطالعات و بازنگری جدی هستند. یافته‌های مطالعه‌ی قاهری (۲۰۰۵) و زارع و همکاران (۲۰۰۹) بیانگر این یافته هستند. شایان ذکر است که محیط‌های یادگیری از دور، نسبت به محیط‌های سنتی یادگیری، افزون بر داشتن انعطاف و امکانات بیش‌تر، اثرپذیری کم‌تری از ردپاهای متعصبانه، فرهنگی و نژادی دارند و بنا بر ماهیت مشارکتی و یادگیرنده محوری خود، در پیشگیری از بروز خوردهای متعصبانه موفق‌تر عمل می‌کنند. یافته‌ها بیانگر آنند که با دادن حق انتخاب به دانشجویان در انجام تکالیف، پژوهش‌ها و پروژه‌های درسی و تنوع بخشیدن به شیوه‌های ارزشیابی، تا حدودی می‌توان رویکرد میان فرهنگی را در برنامه‌ی درسی لحاظ کرد. در این راستا بهتر است به جز امتحان پایان ترم، فعالیت‌های کلاسی، پژوهش‌ها، انجام پروژه و ... نیز مورد توجه قرار گیرند.

^۱ - Metacognitive

در نتیجه گیری کلی می‌توان گفت، در روند کنونی جهانی شدن آموزش عالی، برای دستیابی به اقتدار علمی و حضور در صحنه‌های بین‌المللی، استفاده از رویکرد آموزش از دور و ارایه‌ی برنامه‌های درسی در قالب الکترونیکی و مجازی، به مثابه‌ی راهبردی قابل تامل و تعمق در راستای بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی در نظام آموزش عالی ایران بنظر می‌رسد. انعطاف پذیری، دسترس پذیری و بهره‌وری بالای این محیط آموزشی آن را گزینه‌ای مناسب برای کمک به تغییر در آنچه تدریس می‌شود و چگونگی تدریس آن در راستای بین‌المللی سازی برنامه‌ی درسی، بویژه بین‌المللی سازی در منزل و تلالوی نظام آموزش عالی ایران در سطح بین‌المللی نموده که بسته به شرایط و موضوع درسی و در نظر گرفتن عوامل محیطی، درون سازمانی، منابع، امکانات، محدودیت‌ها و توجه به فرصت‌های موجود در این راستا، می‌تواند به گونه‌ی مستقل یا ترکیبی مورد استفاده قرار گیرد، ولی در ایران، با وجود موانع شناختی و انگیزشی نسبت به آموزش از دور به عنوان یک رویکرد قابل توجه در یادگیری، اعم از ملی یا بین‌المللی و کاستی‌هایی که در زمینه‌ی زیر ساخت‌ها، فناوری، منابع مالی و انسانی و ... جهت بهره‌برداری کارآمد و اثربخش از این رویکرد وجود دارد، امروزه شاید بهترین گزینه، استفاده‌ی مکمل این رویکرد در کنار آموزش حضوری یا همان یادگیری ترکیبی^۱ باشد.

در شکل ۱- فرایند یادا به تصویر کشیده شده است.

^۱ -Blended learning

شکل ۱- فرایند بادا

References

- Aspan, J. (1993). *Curricular and administrative considerations*. In Cavusgil, S. T. (Ed.) *Internationalizing business education: Meeting the challenge* (pp.15-30). Michigan: Michigan state university press.
- AUCC. (2006). *Internationalization survey update: Internationalization of the curriculum*, Ottawa. available online: www.aucc.ca/_pdf/english/publications/curriculum
- AUCC. (2009). *Internationalization of the curriculum: A practical guide to support Canadian universities' efforts*, ISBN: 9780888762763, available at : www.aucc.ca/pdf/English/publications/curriculum
- Bain, O., Luu, D.T, Green, M.F. (2006) *Students on the Move: The Future of International Students in the United States*. Available online: www.acenet.edu/programs/international
- Benick, G., Newby, D. & Samuel, M. (1996). *Forging the links between institutional players*. In G.Benick & A.Salooje (Eds), *Creative post-secondary learning environments* (pp.19-33). Toronto, ON: Ryerson Polytechnic University.
- Bond, S. L. et al. (2003). *Untapped resources: Internationalization of the curriculum and classroom experience: a selected literature review*. Ottawa, Canadian Bureau for International Education.
- Bond, Sh. (2006). *Transforming culture of learning: Evoking the international dimension in canadian university curriculum*. York University, Canada.
- Bostrom, Ch. A. (2009). *Diffusion of internationalization in Turkish higher education*, *Journal of studies in international education*, Vol 10. No 5.
- Caruana, V. (2004). *International mission impossible? ICT and alternative approaches to internationalizing the curriculum*, Networked learning conference .
- Collis, B. & Van der Wende, M. (2002). *Models of Technology and change in higher education: An international comparative survey on the current and future use of ICT in higher education*, Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS).
- Early, P.C., Ang, S. & Tan, J. (2006). *CQ: Developing culture intelligence at work*, Palo Alto, CA: standford university press.
- Fegan, J. & Field, M. H. (2009). *Education across borders: Politics, Policy and Legislative Action*, New York, Springer Science+Business Media.
- Ghaheri, Razieh. (2005). *A Study of Effects of Higher Education International Communication in Curricula from the Viewpoints of Faculty Members of State Universities in Tehran and Curriculum Development Experts*, M. A. Thesis, Curriculum Development, Shahid Beheshti University. (http://www.fep.sbu.ac.ir/Portals/7/Payannameh_IMG/p16/508.doc)

- Jones, E. & Brown, S. (2007). *Internatonalising higher education*, Routledge, Great Britain
- Knight, J. (1995). *Internationalization at Canadian universities: The changing landscape*. Ottawa, ON: Association of Universities and Colleges of Canada, available at: [www. aucc. Ca / /English /publications /curriculum](http://www.aucc.ca/English/publications/curriculum)
- Knight, J. (2003). *Internationalization of higher education (practices & priorities): 2003 IAU survey report*, available at: www.unesco.org/iau
- McKellin, K. (1998). *Maintaining the momentum: The internationalization of British Columbia's post secondary institutions*. Victoria, BC: The British Columbia Centre for International Education.
- Mestenhauer, J. A. & Ellingboe, B. J. (1998). *Reforming the higher education curriculum: Internationalizing the campus*, Arizona, American council on education & Oryx Press.
- Mihhailova, G. (2006). *E-Learning as internationalization strategy in higher education: Lecturer's and student's perspective*, Baltic journal of management, vol. 1 No.3.
- Monash University. (2005). *Internationalisation of the curriculum procedures*, Retrieved from: [http:// www. policy. monash. edu. Au /policy-bank/ academic/ education/ management](http://www.policy.monash.edu.au/policy-bank/academic/education/management).
- Moore, M. & Tait, A. (2002). *Open and Distance Learning: Trends, Policy and Strategy Considerations*. [Electronic version]. UNESCO, Division of Higher education. Retrieved August 31, 2007 from: [http:// unesdoc. unesco. Org /images /0012 /001284 /128463 e.pdf](http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001284/128463_e.pdf).
- Morey, A. I. (2000). *Changing higher education curricula for a global and multicultural world*. Higher Education in Europe 25(1): 25-39.
- Norooz Zadeh, Reza. (2006). *The Study Of Top Documents And Inducing Policies To Write Fifth Program In Higher Education, Research And Technology*, Tehran, Ministry Of Science, Research And Higher Education, Research And Planning of Higher Education Institution.
- Schuerholz-Lehr, S. (2007). *Teaching for global literacy in higher education: How prepared are the educators?* Journal of Studies in International Education, 11(2), 180-204.
- Shailer, K. (2006). *Internationalizing the curriculum: An inventory of key issues, model programs and resources*, Canada, Academic colleague, OCAD
- Statistics of Higher education in Iran (2006-2007)* Ministry Of Science, Research And Higher Education, Research And Planning of Higher Education Institution.
- Thune, T. & Welle- Strand, A. (2005). *ICT for and in internationalization process: A business school case study*, Journal of higher education, 50:593-611
- Whalley, T., Langley, L. & Villareal, L. (1997). *Best practice guidelines for internationalizing the curriculum*, Dougls college for the province of British

Columbia, Ministry of education, skills and training and the Centre for Curriculum, Transfer and Technology.

Williams, Sh. (2008). *Internationalization of the curriculum: A remedy for international students' academic adjustment difficulties*, Memorial University of Newfoundland.

Zare'e, Ozra; Fathi Vajargah, Kouros; Yamani, Mohammad. (2009). *A Study of International Barriers of Curricula in Higher Education Institutions And Universities from viewpoints of Faculty Members (Shahid Beheshti University)*, Research and Planning in Higher Education Journal, Vol. 54, pp. 63-82.

